

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА

Пасько Катерина Миколаївна

УДК 37.013.73+374.7

**Світоглядно-філософські основи формування педагогічної
майстерності в системі професійної підготовки вчителя**

09.00.10 – філософія освіти

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Київ – 2008

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Київському Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор,
академік АПН України

Андрущенко Віктор Петрович,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, ректор.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор

Скотна Надія Володимирівна,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені І. Франка,
декан соціально-гуманітарного факультету,
завідувач кафедри практичної психології

кандидат філософських наук, доцент

Бойченко Михайло Іванович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри філософії

Захист відбудеться „20” травня 2008 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.13 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий „18” квітня 2008 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

Б. К. Матюшко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний процес розбудови вільної, демократичної України відкрив не лише нові перспективи розвитку науки, економіки, соціальної сфери, але й висвітлив такі чинники, котрі, якщо й не гальмують, то принаймні не сприяють позитивним перетворенням. Фактично ці „гальмуючі фактори” є у кожній сфері, у кожній галузі, але якщо зосередити увагу саме на сфері освіти і, зокрема, на структурі професійної підготовки вчителя, то ні для кого не є секретом, що за останній час система вищих педагогічних навчальних закладів гостро відчула на собі так званий залишковий принцип розвитку. При цьому незаперечним фактом є те, що національна освіта України має неабиякі здобутки і в основному відповідає нормам та стандартам найбільш ефективних та якісних освітніх систем світу. Однак в умовах, коли держава крокує до європейської спільноти, а освітня галузь найактивнішим чином залучається до Болонського процесу, без певних змін у системі освіти і вирішення цілого ряду проблем не обійтись.

Передусім це стосується таких явищ, як загальне зниження рівня матеріально-технічного забезпечення навчального процесу, зменшення, за окремими напрямками, обсягу наукових досліджень, незадовільного стану забезпечення освітніх закладів необхідними підручниками та навчальними посібниками. До цього ще треба додати і недостатні темпи у здійсненні реорганізаційних кроків щодо системи перепідготовки кадрів вищих навчальних закладів. Практично в усій галузі постала проблема щодо місця в освітянській структурі молодого покоління педагогів і науковців. Посилює резонансність даної проблеми і той факт, що незадовільним залишається загальний життєвий рівень як викладачів, так і студентів. Зрештою, все це призводить до певного зниження загального освітнього рівня населення і, що особливо прикро, до заниження соціального статусу українського вчителя. Складових, що сприяють цьому, безліч. Втім, однією з чи не самих суттєвих серед них є, безперечно, втрата високих ідеалів учительства та школи. До

того ж варто усвідомлювати, що мова йде не лише про певні особистісні поняття, а й про такі, як необхідність удосконалення системи професійної підготовки вчителя в цілому та зростання педагогічної майстерності зокрема. При цьому, якщо з усіх підходів до дослідження проблеми педагогічної майстерності та окремих її складових більшість авторів ідуть уже відомим теоретичним шляхом, то слід зазначити, що питання про те, якою має бути структура педагогічної майстерності як особливого явища в теорії і практиці педагогічної діяльності, залишається відкритим.

Не зовсім істиною є на сьогодні і популяризована думка на кшталт того, що педагогічна майстерність не має власної теорії. Концептуальна модель педагогічної майстерності не заперечує в своїй основі систему філософських та психолого-педагогічних наук, її розробка здійснюється завдяки збереженню та закріпленню в структурі нових знань усього того, що відповідає об'єктивній істині та витримало перевірку часом. Отже, в ході зародження і розвитку нової вчительської генерації необхідно чітко визначитись щодо ролі педагогічної майстерності в системі професійної підготовки, визначити місце навчально-виховних засобів у формуванні педагогічної майстерності сучасного вчителя та роль педагогічної практики у цьому процесі.

Зрозуміло, що без належного рівня педагогічної майстерності вчителя не може бути належного рівня освіти. Тому на сьогодні, коли освіта в Україні проголошена національним пріоритетом та розглядається як передумова інтелектуальної безпеки держави, проблеми формування педагогічної майстерності переросли з вузькопрофесійних у загальнодержавні і стають предметом активного обговорення як у наукових колах, особливо серед філософів, політологів, педагогів, так і серед широкої громадськості. Отже, на сьогодні в Україні якісні перетворення в освіті найтіснішим чином пов'язані з професійною майстерністю вчителя, без належного рівня якої не варто і говорити про успіхи реформування освітньої системи, а тим паче про створення конкурентоспроможної системи освіти України.

Як показує проблемний науковий дискурс, є необхідність подальшого глибокого вивчення вищезначених питань, а тому проблема формування педагогічної майстерності вчителя на сучасному етапі створення новітньої освітньої системи залишається відкритою для досліджень у галузі філософії освіти. При цьому, якщо однією з центральних фігур освітнього процесу, а особливо того його боку, що значною мірою забезпечує якість, залишається особа педагога, то, безперечно, актуальними є на сьогодні дослідження щодо формування педагогічної майстерності в системі професійної підготовки майбутнього освітянина.

Ступінь наукового опрацювання проблеми. В українських літературних джерелах філософсько-освітянського спрямування глибоко висвітлюються питання професійного становлення, фахової зрілості та формування педагогічної майстерності сучасного вчителя. Означена проблема всебічно розглядається в роботах таких знаних учених, як В. Андрущенко, В. Бех, М. Бойченко, М. Євтух, В. Журавський, М. Згуровський, І. Зязюн, В. Кремень, В. Кушерець, В. Лутай, Г. Сагач, Н. Скотна та інших. Слід зазначити, що даною проблемою опікуються і зарубіжні науковці, серед яких Л. Дак, М. Дойле, Дж. Дьюї, В. Річардсон, Д. Філіпс, П. Фрейре та інші. Проте у зв'язку з винятковою важливістю для процесу подальшої реорганізації всієї освітньої системи України проблема феномену педагогічної майстерності є надто актуальною в царині філософії освіти. При цьому ще не повною мірою розкритими залишаються питання модернізації фахової підготовки освітянина, соціальних та особистісних факторів професійного становлення, багатовекторності світоглядної позиції сучасного вчителя, визначення механізмів оптимізації формування педагогічної майстерності в умовах сучасної системи професійної підготовки педагога. Саме вищезначені проблеми піддаються світоглядно-філософському аналізу та теоретичній розробці в даному дисертаційному дослідженні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація виконувалась у контексті тематичного плану МОНУ „Філософсько-методологічні засади вивчення і розв’язання фундаментальних проблем педагогічної освіти” (0104U00308), тему затверджено рішенням Вченої ради НПУ ім. М.П. Драгоманова (протокол № 11 від 27.04.06).

Об’єктом дослідження є світоглядно-філософські потенції феномену педагогічної майстерності в системі професійної підготовки освітянина за умов полівекторних трансформаційних змін в українському суспільстві.

Предметом дослідження є системний світоглядно-філософський аналіз взаємодетермінованих теоретико-методологічних механізмів оптимізації формування педагогічної майстерності в умовах сучасної системи професійної підготовки вчителя.

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі та теоретичному обґрунтуванні необхідності актуалізації та модернізації процесу формування педагогічної майстерності в системі професійної підготовки сучасного вчителя.

Завдання дослідження. Для забезпечення досягнення мети роботи та перевірки гіпотези визначались наступні завдання:

- проаналізувати теоретико-методологічні основи проблеми осмислення системи професійної підготовки сучасного педагога з подальшою констатацією концептуальної сутності поняття „педагогічна майстерність”;

- здійснити аналіз причин, що викликали необхідність пошуків якісно нової моделі освіти, та виявити основні компоненти педагогічної майстерності в геополітичних трансформаційних умовах сьогодення;

- визначити специфіку впливу світоглядної позиції освітянина на процес формування педагогічної майстерності та проаналізувати компаративний зв'язок між якістю професійної підготовки педагога і рівнем його фахової зрілості;

- дослідити рівні педагогічної майстерності та визначити їх складові;

- визначити основні складові механізму оптимізації формування педагогічної майстерності сучасного вчителя та акцентувати ключові

чинники статусу педагога в соціумі;

-дослідити еволюційні чинники у процесі набуття компетентності та професійного досвіду і визначити праксеологічні основи системи формування педагогічної майстерності сучасного педагога.

Теоретичну та методологічну основу дисертації складають основні принципи, положення, наукові узагальнення щодо багатогранності та різноплановості освітніх і навчальних процесів, які, в свою чергу, вимагають реорганізації та вдосконалення системи підготовки сучасного вчителя. За методологічну основу взято філософські, педагогічні, психологічні та соціологічні положення щодо створення якісно нової системи виховання педагога, формування його професійної майстерності; принципи історичного підходу та поступового розкриття ролі педагогічної майстерності в процесі модернізації структури підготовки вчителя нової формації.

Теоретичну основу роботи складають основні положення і наукові узагальнення з питань дослідження і вдосконалення в Україні системи професійної підготовки вчителя та формування педагогічної майстерності (В. Андрущенко, В. Бех, М. Бойченко, В. Журавський, М. Згуровський, Б. Клименко, В. Лутай, Ю. Малиновський, М. Михальченко, В. Огнев'юк, М. Романенко, Н. Скотна, М. Степко, Л. Тovaжнянський, В. Цикін, В. Шинкарук), дослідження місця і ролі педагогічної майстерності в системі професійних характеристик сучасного вчителя (Л. Анциферова, Л. Бабич, Г.Балл, Є. Барбина, В. Бутенко, І. Зязюн, Г. Кондратенко, Л. Крамущенко, І. Кривонос, О. Крутій, Н. Кузьмина, М. Лазарєв, А. Макаренко, В. Сухомлинський), дослідження формування педагогічної майстерності вчителя засобами навчально-виховного процесу (Ю. Азаров, Л. Білієнко, В. Кан-Калик, Р.Кузьменко, А. Луцюк, Г. Сагач, Т. Стратан, Т. Тхоржевська, С. Швидка), дослідження ролі педагогічної практики в системі формування педагогічної майстерності сучасного вчителя (М. Євтух, В. Кремень, Н. Кухарев, К. Островський, Л. Рувинський, І.Кобиляцький) та інші джерела.

На кожному етапі, відповідно до дослідницького завдання,

використовувались **наступні методи**:

- вивчення та узагальнення досвіду підготовки фахівців у педагогічних навчальних закладах України, що дозволило виокремити у самостійну проблему процес формування педагогічної майстерності в системі професійної підготовки вчителя;

- педагогічне спостереження за навчальним процесом у педагогічних навчальних закладах з метою визначення місця та ролі засобів навчально-виховного процесу в формуванні педагогічної майстерності;

- філософський, системно-структурний та порівняльний аналіз літературних джерел для визначення засад удосконалення педагогічної освіти та системи підготовки сучасного вчителя.

Упродовж усього періоду роботи над дисертацією використовувався лонгітюдний метод, що дало змогу забезпечити довготривалість і безперервність досліджень. Основними методами, на яких ґрунтується дисертація, є системний, синергетичний, структурно-функціональний, порівняльний та їх своєрідний синтез.

Наукова новизна одержаних результатів. Результатом наукового доробку стало філософське обґрунтування ролі педагогічної майстерності в системі професійної підготовки сучасного вчителя та відповідної оцінки місця педагога в процесі розбудови оновленого, розвинутого, демократичного суспільства. Теорію та методику професійної освіти доповнено рядом теоретичних положень щодо актуалізації проблеми формування педагогічної майстерності в системі професійної підготовки вчителя у процесі модернізації освіти за сучасних умов. У роботі визначено, уточнено та доповнено окремі положення щодо поняття і суті педагогічної майстерності, здійснена спроба визначення ролі педагогічної практики у формуванні педагогічної майстерності сучасного вчителя. Зокрема:

- проблемний науковий дискурс дозволяє констатувати актуальність, затребуваність і в той же час багатовекторність в осмисленні феномену педагогічної майстерності та дає підстави для авторського дефініціювання

останньої як суб'єктивного філософського розуміння якісного рівня професіоналізму і фахової зрілості педагога, що є результатом ціннісних, креативних, емпіричних, теоретичних та практичних аспектів його професійного становлення і зростання;

-дістала подальшого концептуального розвитку модель педагогічної майстерності, складовими якої є цілий ряд компонентів, пов'язаних, з одного боку, з припущенням впливу на професійне вдосконалення педагога специфіки його свідомості (загальна ерудованість, гносеологія, педагогічна креативність, самоосвіта, саморозвиток, загальнолюдські духовні цінності, власна світоглядна позиція, професійна етика тощо), а з іншого – окремих суспільних факторів (рівень розвитку культури суспільства, конфесійна приналежність, загальний рівень економічного розвитку, рівень освіти в країні, рівень інновацій в освітній галузі, рівень інформованості суспільства тощо);

-розкрито потенційну визначальну роль наукового світогляду у процесі професійного становлення та формування фаховості і духовності сучасного педагога, і в цьому контексті вироблено модель побудови світоглядної позиції вчителя як певного уніфікованого образу із включенням ряду невід'ємних складових, що мають забезпечувати належні взаємини суб'єктів педагогічного процесу, серед яких вартими уваги є: високе володіння рівнем саморегуляції, уміння ідентифікувати себе з дитиною, здатність урівноважувати взаємозв'язок дорослого і дитячого світоглядів тощо;

-дістала подальшого розвитку рівнева структура педагогічної майстерності вчителя з розробкою авторської схеми її поетапного здобуття і практичного впровадження, де, з урахуванням об'єктивних реалій, визначені вірогідні шляхи фахового зростання, вдосконалення й збагачення професійного досвіду освітянина;

-запропонована авторська версія структури механізму оптимізації формування педагогічної майстерності, застосування основних компонентів якої сприятиме подальшій соціальній захищеності, підвищенню

компетентності та духовно-моральній переакцентації статусу сучасного педагога;

-встановлено безпосередню взаємодетерміновану екстраполяційну залежність рівня педагогічної майстерності від набутого професійного досвіду з паралельною констатацією ціннісно-стрижневої ролі педагогічної практики у процесі становлення фахової компетентності сучасного педагога.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційної роботи полягає у здійсненні, з урахуванням сучасних особливостей становлення і розвитку вітчизняної педагогічної школи, глибокого світоглядно-філософського аналізу проблеми визначення місця педагогічної майстерності в системі професійних характеристик сучасного вчителя та ролі засобів навчально-виховного процесу і педагогічної практики у її формуванні.

Концептуальний матеріал роботи безпосередньо стосується проблем формування педагогічної майстерності в системі професійної підготовки вчителя, що осмислюється в контексті цілісного модернізаційного розвитку процесу структурного реформування національної системи освіти.

Враховуючи актуальність теперішніх модернізаційних процесів у освіті, дисертаційна робота може бути використана педагогічними навчальними закладами та іншими установами і організаціями, діяльність яких пов'язана з підготовкою сучасного педагога та підвищенням його кваліфікації.

Результати дисертації збагачують теоретичну і методологічну базу щодо подальшого дослідження системи професійної підготовки вчителя, дозволяють, з точки зору філософії освіти, осмислити проблему педагогічної майстерності та її значення для формування нової педагогічної парадигми.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертації були викладені у публікаціях та виступах дисертанта на науково-практичній конференції „Драгомиров М.І. – генерал, педагог, літератор” (Конотоп, 2005), на Всеукраїнській науково-практичній конференції „Ідеї, реалії та перспективи педагогічних інновацій: філософія, психологія,

методика” (Суми, 2006), на Всеукраїнській науково-практичній конференції „Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка” (Суми, 2007), на Всеукраїнській науково-практичній конференції „Духовність українства ХХІ століття” (Кіровоград, 2006), на науково-практичній конференції „Інноваційний простір освіти: Болонський та Пост-Болонський контекст” (Київ, 2006 р.), а також на щорічних звітно-наукових конференціях на кафедрі філософії освіти Інституту історії та філософії педагогічної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження представлені у восьми наукових публікаціях, три з яких надруковано у виданнях, включених ВАК України до переліку фахових з філософських дисциплін, інші презентовано у наукових збірках, матеріалах і тезах наукових конференцій.

Структура дисертації. Дисертація складається із вступу, чотирьох розділів, що включають у себе дванадцять підрозділів, висновків та списку використаних літературних джерел. Загальний обсяг тексту дисертації становить 210 сторінок, з них 188 – основного тексту. Список використаних джерел має обсяг 22 сторінки і включає в себе 279 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовується актуальність обраної теми дисертації, аналізується рівень та напрями наукової розробки тематики. Визначається об’єкт, предмет, мета, завдання, наводяться методи дослідження, розкривається методологія та наукова новизна одержаних результатів, практична і теоретична значимість дисертації. Наводяться відомості про апробацію результатів дослідження.

Перший розділ – „Теоретико-методологічні основи проблеми осмислення системи професійної підготовки і фахового зростання сучасного вчителя” – втілює різнобічний теоретичний аналіз системи

професійного становлення сучасного вчителя у філософських, педагогічних та психологічних аспектах.

Перший підрозділ – „Освіта як вартісний чинник людського і суспільного розвитку: теоретико-методологічне обґрунтування” – присвячено осмисленню освіти як одного з визначальних чинників політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства, що активно сприяє відтворенню і нарощенню його інтелектуального, духовного та економічного потенціалу, оскільки вона є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені.

Теоретико-методологічною основою дослідження системи професійної підготовки сучасного вчителя, поряд з конституцією України, законами „Про освіту”, „Про вищу освіту”, іншими законодавчими актами, стали фундаментальні праці українських філософів і педагогів – В. Андрущенка, В. Журавського, І. Зязюна, В. Кременя, В. Лутая, В. Огнев’юка та інших провідних учених сучасності. Виконання завдань, поставлених державою перед учителем, можливе лише за умови створення новітньої моделі української педагогічної освіти, яка, враховуючи національний і міжнародний досвід, з одного боку, має базуватись на українській національній, культурно-історичній традиції, теоретичних надбаннях української педагогіки. Вона повинна враховувати і відтворювати менталітет нації, народні традиції і звичаї, світовідчуття і світорозуміння українців. З іншого боку, сучасна модель української педагогічної освіти має увібрати в себе все передове і прогресивне, вивірене зарубіжним досвідом. Лише таке поєднання створить передумову для побудови дійсно ефективної системи педагогічної освіти в Україні, здатної забезпечити належну професійну підготовку сучасного вчителя.

Другий підрозділ – „Феномен фаховості як втілення сучасного стану та проблеми професійної підготовки педагога в Україні” –

сфокусовано на розгляд стану, деяких особливостей та проблем професійної підготовки педагога. Стати повноцінним учасником світового економічного процесу, що все більше глобалізується, може лише та країна, в якій інтелектуальні професії набули масового характеру, а інвестиції у розвиток людського потенціалу стали вагомими і ефективними. Основною характерною рисою інформаційного суспільства є те, що освіта, як джерело культурного розвитку, стає носієм інтелектуального потенціалу. Проблема в тому, що наша країна досі не спромоглася зробити крок у бік реалізації цього потенціалу. У вітчизняній педагогіці і освіті наявна ціла низка проблем: вона ще позбавлена належної державної підтримки, зокрема, у посиленні кадрового потенціалу та поліпшенні фінансування, у забезпеченні сучасними навчальними та інформаційними засобами; не врегульованими залишаються питання прогнозування потреби у педагогічних працівниках, у визначенні обсягів державного замовлення на їх підготовку. Залишається проблемою культурологічна, психолого-педагогічна, комп'ютерна, методична, практична підготовка вчителів. Повільно впроваджуються багатоваріантні моделі і програми здобуття педагогічної освіти, не забезпечується диференційована підготовка педагогів для роботи з обдарованим дітьми у навчальних закладах нового типу. Не відповідає потребам система післядипломної педагогічної освіти тощо. Значною мірою вирішення зазначених проблем повинно забезпечуватись Національною доктриною розвитку освіти, при цьому держава однозначно покликана створити умови для підвищення престижу та соціального статусу педагогічних і науково-педагогічних працівників, створити систему професійного відбору молоді до педагогічних навчальних закладів. Саме це зробить можливим перехід до нового типу гуманістично-інноваційної освіти, що сприятиме зростанню інтелектуального, культурного та духовного потенціалу особистості та суспільства.

У третьому підрозділі – „Комплексність і компаративізм процесу формування системи професійної підготовки вчителя як проблема міжсуб'єктного дуалізму” – зазначається, що модернізація педагогічної

освіти в Україні є об'єктивною необхідністю. Її подальший розвиток має бути зорієнтований на переростання кількісних показників у якісні, що передбачає втілення у процес професійної підготовки вчителя національної освітньої ідеї, зміст якої полягає у збереженні та примноженні національних освітніх традицій; на врахування в ході професійної підготовки сучасного вчителя законів ринкової економіки та здійснення фахової підготовки педагога в контексті тенденцій розвитку світових освітніх систем, насамперед, європейських.

Принципами реалізації програми педагогічної освіти є її багатокладність та варіантність, що передбачає створення можливостей широкого вибору форм освіти, засобів навчання, які б відповідали запитам кожної особистості. Водночас необхідно передбачити оновлення змісту педагогічної освіти, запровадження новітніх ефективних технологій, створення нової системи методичного та інформаційного забезпечення якісної підготовки вчителя. При цьому першочерговою залишається проблема реалізації методологічних засад нової парадигми освіти в процесі здійснення реформ.

У другому розділі – „Філософський сенс” педагогічної майстерності в системі професійних характеристик сучасного освітянина” – розглядається зміст, місце, роль педагогічної майстерності в системі професійної підготовки сучасного вчителя та механізми оптимізації її формування. Аналізується взаємозв'язок та взаємозалежність якості професійної підготовки вчителя та рівня педагогічної майстерності.

Перший підрозділ – „Феномен педагогічної майстерності як предмет аксіологічної рефлексії” – розглядає поняття та зміст педагогічної майстерності і її роль у професійній підготовці вчителя. Ефективність та результативність педагогічного процесу може досягти мети лише за умов забезпечення високої компетентності та відповідної професійної майстерності кожного педагога. В основі компетентного підходу до педагогічної майстерності – культура самовизначення, саморозвитку,

самореалізації.

Професійно розвиваючись, педагог створює нові прийоми, методи, технології, несе самотійну відповідальність за прийняте рішення, визначає цілі, виходячи з власних ціннісних орієнтирів. Безумовно, педагогічна майстерність без діяльності існувати не може, отже, вона виявляється в успішному вирішенні різних педагогічних завдань, у високому рівні організації навчально-виховного процесу, а суть її – у тих якостях учителя, що зумовлюють цю діяльність, забезпечують її успішність. Ось чому сутність педагогічної майстерності розкривається з позиції особистісно-діяльнісного підходу, як комплексу властивостей особистості, що забезпечують високий рівень самоорганізації професійної педагогічної діяльності. Саме тому педагогічна майстерність розглядається як найвища творча самореалізація вчителя. Це виявляється в доцільному використанні різноманітних методів і засобів педагогічної взаємодії у кожній конкретній ситуації навчання та виховання.

На наш погляд, враховуючи стрімкий розвиток вітчизняної освіти та здійснені у ній за останні роки перетворення, можливим стає розширення структури моделі педагогічної майстерності, що базується на відомих чотирьох класичних складових (професійне знання предмета і методика викладання, професійна спрямованість, педагогічні здібності, педагогічна техніка), виокремлених І.Зязюном. Відповідно до існуючих об'єктивних умов і потреб сучасності запропонована авторська модель педагогічної майстерності вчителя доведена до двадцяти восьми складових, пов'язаних, з одного боку, зі свідомістю людини, а з іншого – із впливом існуючих суспільних факторів на процес професійного становлення вчителя.

Другий підрозділ – „Світоглядно-філософський аналіз взаємозв'язку і взаємозалежності якості професійної підготовки вчителя та рівня педагогічної майстерності” – висвітлює взаємозв'язок і взаємозалежність якості професійної підготовки вчителя та рівня педагогічної майстерності. Педагогічна майстерність як навчальна

дисципліна у педагогічних навчальних закладах, що ґрунтується на ідеї формування професіоналізму найвищого рівня, орієнтує майбутніх учителів на дієвий гуманізм. У процесі засвоєння змісту педагогічної майстерності, вироблення вмінь і навичок, складних стратегій розв'язання педагогічних колізій саме гуманістичне джерело стає метою і організуючою основою педагогічних ідей.

Відпрацьовуючи окремі прийоми і вміння, студенти навчаються утримувати наскрізну, пролонговану ідею – реалізацію взаємодії з майбутніми колегами і вихованцями на гуманістичних засадах. Педагогічна майстерність заповнює суттєвий проміжок у структурі і змісті гуманізації професійної підготовки майбутніх вчителів.

Учителів сучасної школи необхідно володіти високим рівнем саморегуляції, вміти ідентифікувати себе з дитиною, з дитячим колективом, урівноважувати взаємозв'язок дорослого і дитячого світоглядів. Коли йдеться про педагогічний процес, важко назвати щось більш важливе для його суб'єктів, ніж їхні взаємини, належний рівень яких має забезпечити світоглядна позиція вчителя. Саме педагог, виступаючи учасником міжсуб'єктного дуалізму, стає своєрідним посередником між багатограним емоційним дитячим і суворо детермінованим дорослим світами, що знайшло відображення у авторській моделі світоглядної позиції сучасного вчителя.

У третьому підрозділі – **„Ціннісна варіативність механізмів оптимізації формування педагогічної майстерності: світоглядно-методологічний аспект”** – рефлексовано рівні здобуття педагогічної майстерності вчителя та механізми оптимізації формування педагогічної майстерності. Проблеми оптимізації педагогічної діяльності, її продуктивності взагалі та формування педагогічної майстерності зокрема є актуальними і для філософії освіти, і для педагогіки, і для всієї педагогічної практики. При створенні механізму оптимізації формування педагогічної майстерності всі структурні компоненти системи мають між собою як прямий, так і зворотній зв'язок.

Таким чином, стають вірогідними суттєві зміни в структурі самої системи при тому чи іншому співвідношенні супровідних факторів, що, в свою чергу, призводитиме до відповідних результатів, пов'язаних із досягненням певного рівня педагогічної майстерності.

Запропонована авторська розробка рівнів здобуття педагогічної майстерності, що подана у вигляді схеми і побудована за принципом піраміди, демонструє найвірогідніший шлях, який доводиться проходити вчителю, починаючи з навчання у школі і завершуючи досягненням поставленої професійної мети – високого рівня педагогічної майстерності. Виокремлено чотири основні рівні здобуття педагогічної майстерності, що тісно пов'язані між собою. Зокрема: початковий – акумулює знання, отримані індивідумом упродовж періоду перебування у загальноосвітньому закладі; формуючий – еклектує знання, вміння та навички, отримані впродовж навчання у педагогічному ВНЗ; стійкий – досягнення стану компетентності у суспільно-правовій, сімейно-побутовій, психологічній, культурологічній, особистісно-етичній та ін. сферах; високий – постійно оновлюваний рівень, подальша самоосвіта (післядипломна освіта, аспірантура, докторантура тощо). Означені рівні так чи інакше взаємодоповнюють один одного та певним чином взаємодіють з усіма ланками процесу формування педагогічної майстерності. Проте на практиці з різних причин складаються ситуації, за яких окремі ланки із запропонованої структури випадають. Наприклад, навіть система післядипломної освіти виступає як варіативний компонент і т.д.

Виходячи із зазначеного, пропонуємо авторський варіант структури механізму оптимізації формування педагогічної майстерності, що складатиметься із наступних, тісно взаємопов'язаних між собою, елементів:

- державний орган – незалежний структурний компонент, що визначає рівень педагогічної майстерності та його відповідність державним стандартам освітньої політики;

- система державно-громадського контролю за встановленням рівня

педагогічної майстерності;

- законодавча база, що регламентує функціонування системи визначення та встановлення рівня педагогічної майстерності;

- методологія розробки та контролювання рівня якості педагогічної майстерності, що є теоретичною базою впровадження механізмів державно-громадського контролю;

- застандартизовані норми щодо встановлення процедур визначення рівня педагогічної майстерності на всіх етапах її формування;

- національна система моніторингу рівнів формування педагогічної майстерності; система показників, критеріїв, наслідків – як інформаційна база результативності системи формування педагогічної майстерності.

У третьому розділі – „Специфіка детермінування феномену педагогічної майстерності засобами навчально-виховного процесу: філософсько-історичний аспект” – в історичному контексті розкривається специфіка становлення та трансформації сприйняття і розуміння поняття педагогічної майстерності вчителя у філософських поглядах вітчизняних та зарубіжних науковців.

У першому підрозділі – „Еволюція філософських поглядів на проблему формування педагогічної майстерності” – в історичному аспекті висвітлено філософсько-педагогічні погляди на проблему досягнення фахової зрілості педагога. Ще за часів Древньої Індії, Стародавньої Греції та Стародавнього Риму філософи вбачали в учителів цілий комплекс якостей, у тому числі й майстерність вихователя. І хоча виховання вважалося найкращим скарбом на старість, із безлічі корисних речей у житті вивчалися лише ті, які дійсно були необхідними. Слід зазначити, що до процесу навчання та підготовленості самого вчителя того часу ставлення було вимогливим і серйозним (Арістотель, Платон, Сократ). Майстерність педагога розглядалась як уміння використовувати будь-яку позитивну мить у стимулюванні учнів до бажаних повторних дій, які б сприяли закріпленню позитивної звички. Згодом з'являється і знаходить свій розвиток так званий

„метод створення життєвих ситуацій”, що сприяє вихованню особистості. Свою частку у розкриття феномену педагогічної майстерності вчителів вносить і пізнання ними ідей „вільного виховання” (Д. Локк, Ж.-Ж. Руссо, Л. Толстой, С. Шацький). Виникають погляди, які вступають у певне протиріччя між собою: від таких, які вважають, що педагогічна майстерність нічого іншого не потребує, окрім суворого порядку, вмілого розподілу часу, предметів та методики, до таких, що представляють навчання як творчий процес самого учня, а знання – як розвиток діяльності зсередини, як акти самодіяльності та саморозвитку (Я. Коменський, І. Песталоцці, І. Кант). Зрештою, педагогічна думка доходить до висновку, що майстерність учителя полягає у мистецькому поєднанні процесів навчання та виховання дитини, які виступають невід’ємними складовими єдиної системи отримання освіти. А основним філософсько-педагогічним постулатом для багатьох поколінь педагогів стає теза про те, що неможливо виховувати та розвивати, будучи невихованим і неосвіченим; педагог може виховувати і навчати до рівня, до якого навчений і вихований сам; учитель здатен виховувати і навчати доки сам працює над власним вихованням і освітою (І. Герберт, А. Дістерверг).

У другому підрозділі – „Рефлексія проблем становлення педагогічної майстерності у вітчизняній педагогіці: історико-філософський зріз осмислення” – простежується проблематика становлення педагогічної майстерності у вітчизняній педагогічній школі. Для професійного становлення вчителя надто важливими є глибокі знання історії педагогічної школи, що представлені унікальними підходами до процесу навчання та виховання відомих вітчизняних філософів, педагогів, мислителів. Саме українська педагогіка починає розглядати працю вчителя як таку, що має виступати джерелом радості і задоволення, а педагогіку вважати мистецтвом мистецтв (Г. Сковорода, О. Духнович).

Представники вітчизняної педагогіки вбачають у вчителеві високоосвічену, високоморальну особистість, що досконало володіє мистецтвом навчання і виховання, здатна сприяти збагаченню не лише

інтелектуального, а й духовного світу дитини, сумлінно виконувати свій учительський обов'язок. На такому підґрунті і формується педагогічна майстерність вчителя (М. Драгоманов, Б. Грінченко, М. Костомаров). Активну позицію щодо важливості формування особистості громадянина, а відтак і ролі вчителя, займало українське передове письменництво (Т. Шевченко, І. Франко), гостро підіймаючи проблему навчання, розуміючи, що сформувати особистість зможе лише справжній учитель, який досконало володіє майстерністю виховання та навчання. Вчитель має завоювати довіру учнів, на уроках уникати шаблону і одноманітності, сприяти розвитку у дітей самостійності в думках та діях, виховувати високоморальні особистості.

Педагогічну майстерність як мистецтво, як викладацький таланти творчість учителя розглядала ціла плеяда видатних педагогів (П. Каптерев, А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський). Збагатили зміст педагогічної майстерності і педагоги-новатори (Ш. Амонашвілі, І. Волков, Є. Ільїн, С. Лисенкова, В. Шаталов, С. Шацький, Р. Штейнер та інші). Вони здійснили вагомий внесок у розробку засобів „навчання без примусу”, а також „педагогіки співробітництва”, яка вимагає найвищого рівня педагогічної майстерності.

У третьому підрозділі – „Специфіка формування педагогічної майстерності вчителя: стан і тенденції сучасного етапу” – розкрито стан і тенденції сучасного етапу формування педагогічної майстерності. Суттєвий внесок у розгляд проблеми педагогічної майстерності на сучасному етапі здійснили В. Андрущенко, Л. Білієнко, М. Євтух, І. Зязюн, Р. Кузьменко, Н. Лисенко, А. Музальов, В. Миндикан, А. Ростовський, Г. Сагач, Н. Скотна, Г. Хазяїнов, С. Швидка та інші.

Педагогічна майстерність на сучасному етапі розглядається як основа творчості освітянина, її базовий компонент, особлива якісна характеристика педагога. Володіння педагогічною майстерністю в кінцевому результаті визначає ефективність праці педагога. Якби не виникали нові підходи щодо педагогічної майстерності, але основне її завдання полягає у забезпеченні

високого рівня знань і навичок учня, в успішному вирішенні завдань навчально-виховного процесу. Володіння педагогічною майстерністю врешті-решт визначає ефективність праці вчителя-предметника, виділяє в ній, поряд з іншими, емпатійний рівень, що допомагає емоційному проникненню педагога в сутність особистості учня, який зацікавлений у доброму ставленні до нього. Саме цей рівень є одним із стрижневих компонентів педагогічної культури вчителя, а значить, і його професійної майстерності, яка формується на глибоко науковій основі, інтегрує у безкінечну множину компонентів, класифікація яких може бути проведена по-різному, але їх взаємодію в єдиному інтегративному комплексі необхідно розглядати як явище цілком об'єктивне, що адекватне на сучасному етапі соціальному запиту суспільства. Рівень педагогічної майстерності залежить від знання вчителем предмету та володіння методикою його викладання, обізнаності з теорії та історії педагогіки, від наявності в нього широкого наукового сприйняття та світоглядно-філософської позиції, а також від глибокого знання психології дітей.

Четвертий розділ – „Праксеологічні основи системи формування педагогічної майстерності сучасного педагога” – висвітлює зміст, сутність та специфічну роль педагогічної практики як невід'ємної складової системи професійної педагогічної підготовки вчителя.

У першому підрозділі – „Основні освітньо-виховні парадигми проблеми ролі педагогічної практики в процесі формування педагогічної майстерності вчителя” – подано основні освітянські тенденції щодо ролі педагогічної практики в процесі формування педагогічної майстерності. Професіоналізм у педагогіці, як і в інших галузях діяльності людини, зводиться до здатності розраховувати перебіг педагогічних процесів, передбачати їх наслідки, враховуючи при цьому комплексний вплив багатьох обставин, умов та конкретних чинників. Важлива роль у формуванні професіонала відводиться саме педагогічній практиці. Тільки вона дозволить відшукати шляхи формування найважливішого компоненту майбутньої

професійної діяльності – практичної готовності, що трактується як наявність сформованих на необхідному рівні професійно-педагогічних умінь і навичок. Саме практична готовність позитивно вплине на психофізичну, психологічну і науково-теоретичну готовність до виконання професійної діяльності. Базуючись на науково вивірених підходах щодо прогресивних змін у галузі освіти, доцільно приділити увагу і оновленню змісту та структури такого компоненту процесу професійного становлення вчителя, як педагогічна практика.

Практика студента педагогічного навчального закладу, зважаючи на всі позитивні тенденції, повинна мати за основну мету практичну підготовку вчителя, який не лише прагнув би професійного вдосконалення в роботі з учнями, а вмів і бажав сприяти формуванню багатогранної особистості дитини.

У другому підрозділі – „Ціннісний екстраполятивізм педагогічної практики в системі формування педагогічної майстерності” – розглядається зміст та сутність педагогічної практики у формуванні педагогічної майстерності. Поняття „педагогічна практика” останнім часом стало об’єктом вивчення філософії, семіотики, педагогіки та ряду інших наук. Педагогічна практика сприймається як предметно цілеспрямована діяльність людини, як критерій істинності результатів пізнання. Ефективність педагогічної практики значною мірою залежить від визначення її мети, завдань, змісту і змілої організації, від якості вивчення і знання загальних закономірностей розвитку майбутнього вчителя. Одним із принципів організації педагогічної практики є її комплексний характер, коли створюються умови для реалізації різноманітних функцій учителя, виконання викладацької, виховної, суспільно-педагогічної, організаційно-управлінської діяльності у навчально-виховних закладах. На сучасному етапі в залежності від змістовного наповнення освіти (освіта традиційна, розвиваюча, нова гуманітарна, релігійна, езотерична тощо) ми маємо справу з багатьма видами педагогічної практики.

Важливим компонентом кваліфікаційної характеристики вчителя є педагогічні уміння і навички, а їх формування – складовою частиною системи професійно-педагогічної підготовки, провідною ланкою якої є педагогічна практика. При цьому саме формування педагогічних умінь і навичок є основним змістом та суттю педагогічної практики.

Майстерність завжди розкривається у практичній діяльності, при чому в діяльності ефективній. Отже, дефініція фахової зрілості педагога детермінована праксеологічним аспектом його діяльності.

У третьому підрозділі – „Професійна практична підготовка вчителя як невід’ємна складова моделі фахівця” – розглядається органічність професійної практики в структурі становлення педагога. Діюча в Україні освітня система має значний досвід організації та проведення безперервної навчальної і виробничої практики для студентів педагогічних вищих навчальних закладів. Досвід вимагає, щоб практична підготовка починалась на молодших курсах і, ускладнюючись та вдосконалюючись, тривала впродовж всього періоду навчання. Безперечно, що галузеві освітянські стандарти повинні стати визначальними для видів, тривалості та змісту педагогічної практики.

На сьогодні, у процесі підготовки фахівця, ще не повністю подоланим залишається однобічний підхід, при якому оволодіння теоретичними знаннями розглядається окремо від практичного навчання. При такому підході нівелюється таке важливе поняття як практична спрямованість навчання. У той же час, окремі науковці дотримуються тези щодо випереджаючої функції науки по відношенню до педагогічної практики. Розглядаючи професійну практичну підготовку вчителя як невід’ємну складову моделі фахівця, педагогічну практику доцільно визначати, по-перше, як об’єкт вивчення і, по-друге, як об’єкт конструювання, в результаті якого створюється проект існуючої лише в уяві педагогічної діяльності. На основі аналізу педагогічних ситуацій в ході практики майбутні вчителі вирішують педагогічні завдання, необхідні для їх подальшої роботи. Таким

чином, в період педагогічної практики інтенсифікується процес професійного становлення і самовизначення майбутніх учителів, актуалізуються і поглиблюються їхні теоретичні знання, активізується процес формування педагогічних умінь та навичок, професійних якостей особистості вчителя, що і є підґрунтям для формування педагогічної майстерності.

ВИСНОВКИ

Проведене наукове дослідження дає підстави для актуалізації висновків, що узагальнюють основні ідеї дисертаційної роботи, визначають подальші перспективи розвідок з проблеми вдосконалення національної системи професійної підготовки вчителя та формування педагогічної майстерності як невід'ємної складової професійного становлення сучасного педагога.

1. Історико-філософський аналіз еволюції розвитку філософсько-педагогічної думки з античних часів і до сучасності розкриває передумови виникнення феномену педагогічної майстерності. Квінтесенцією визначень педагогічної майстерності, на наш погляд, є наступне: педагогічна майстерність – суб'єктивне філософське розуміння рівня професіоналізму педагога, що є результатом ціннісних, емпіричних, теоретичних та практичних аспектів його професійного становлення.

Безперечним є те, що педагогічна майстерність окремо від діяльності педагога існувати не може, отже, вона виявляється саме в успішному вирішенні певних педагогічних завдань, у високому рівні організації навчально-виховного процесу. Суть педагогічної майстерності полягає саме в тих якостях учителя, педагога, що зумовлюють його діяльність, забезпечуючи її успішність. Тому сутність педагогічної майстерності розкривається з позиції особистісно-діяльнісного підходу як комплексу особистих властивостей педагога, що і забезпечують високий рівень самоорганізації його професійної діяльності.

2. Удосконалена з урахуванням потреб сьогодення та філософських акцентів класична модель педагогічної майстерності, що розроблена свого часу групою вчених-педагогів під керівництвом І. Зязюна, об'єктивно потребує включення як таких елементів, які впливають на свідомість вчителя (наукове підґрунтя, теоретичні знання, загальна ерудованість, гносеологія, педагогічна креативність, самоосвіта, саморозвиток, мистецтво мовлення,

акторське мистецтво, загальнолюдські духовні цінності, власна світоглядна позиція, професійна етика, володіння методикою виховної роботи, особисті фахові якості, досвід педагогічної праці), так і таких, що впливають на вчителя з боку суспільства (рівень розвитку культури суспільства, конфесійна приналежність, національні традиції, загальний рівень економічного розвитку, рівень освіти в країні, мораль, рівень матеріального забезпечення, рівень інновацій в освітній галузі, рівень інформованості суспільства, тип освітянської системи). Зазначені елементи, залежно від обставин, можуть здійснювати як позитивний, так і негативний вплив на особистість вчителя, що, безперечно, позначається на його внутрішній позиції стосовно процесу формування власної педагогічної майстерності.

3. На педагогічну майстерність учителя впливає цілий ряд складових, так само ціла низка чинників впливає і на визначення місця й ролі педагогічної майстерності в системі професійної характеристики сучасного вчителя, де особлива роль належить його світоглядній позиції. Авторська модель світоглядної позиції сучасного вчителя акцентує увагу на тому, що педагог водночас належить двом світам, має поєднувати в собі два різні світогляди, творити одночасно у двох вимірах: дитячому і дорослому. Отже, необхідним є врахування різниці у світовідчутті та світосприйнятті дитини і дорослого, протиставлення дитячій безпосередності дорослого ставлення до світу; емоційній, дитячій відкритості світові і допитливості – філософських та наукових досліджень, чіткого емоційного контролю; залежності дитини від світу дорослих, її намаганням зайняти певне місце у колективі, прагненню дорослості – даних соціології, політичних уподобань, моральних норм та естетичних смаків тощо.

4. Налагодження системи рівневого здобуття педагогічної майстерності, як і створення механізму оптимізації педагогічної діяльності, її продуктивності в цілому, а також формування педагогічної майстерності зокрема, є однією з актуальних проблем як для педагогіки, так і для філософії освіти. Проте, для позитивного вирішення питання повинна діяти система, а

системою можна назвати лише такий комплекс вибіркового залучення компонентів, у якому взаємодія та взаємовідношення набувають статусу взаємосприяння компонентів, що спрямовані на отримання сфокусованого корисного результату. До зазначених компонентів обов'язково належать учасники процесу формування педагогічної майстерності, їх цілі, завдання та засоби досягнення кожним окремо взятим індивідом певного результату при врахуванні супровідних факторів.

У запропонованій схемі рівневого здобуття педагогічної майстерності виокремлені структурні компоненти та вказані зв'язки між ними. Таким чином, при її застосуванні всі структурні компоненти системи матимуть між собою прямий та зворотній зв'язок. Отже, стають вірогідними суттєві зміни в структурі самої системи при тих чи інших змінах співвідношення супровідних факторів, що в свою чергу призводитиме до відповідних результатів, пов'язаних із досягненням певного рівня педагогічної майстерності.

5. Розроблена і структура механізму оптимізації педагогічної майстерності, що складається із ряду компонентів – від державного органу, що визначає наявний рівень педагогічної майстерності, – до національної системи її моніторингу. Подібна структура створить підґрунтя для перетворення педагогічної майстерності у цілком реальне, нормативно визначене поняття.

6. Отримані результати дозволяють зробити висновок, що формування педагогічної майстерності сучасного вчителя, як і новітня модель національної педагогічної освіти, в умовах наміченої трансформації українського суспільства у європейську інтеграцію повинні базуватись на українських національних, культурно-історичних традиціях, теоретичних надбаннях вітчизняної педагогіки, кращому досвіді попередніх поколінь. При цьому у процесі навчання та виховання необхідно використовувати новітні досягнення сучасної науки, культури, соціальної практики та позитивний досвід зарубіжних країн.

СПИСОК НАУКОВИХ ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Пасько К.М. Комунікативна майстерність вчителя // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. праць. – К., 2006. – Вип. 56. – С. 210-222.
2. Пасько К.М. Проблеми професійної підготовки сучасного вчителя в контексті європейської інтеграції // Нова парадигма. – К., 2006. – Вип. 56. – С. 89-101.
3. Пасько К.М. Професійне становлення вчителя та засоби педагогічної майстерності в контексті освітніх реформацій (філософсько-педагогічний аналіз) // Філософські науки. – Суми, 2007. – Вип. 2. – С. 163-176.
4. Пасько К. Мистецтво забезпечення високого рівня знань і навичок у навчально-виховному процесі // Вища освіта України. Додаток. – Київ, 2005. - № 4. – С. 124-134.
5. Пасько К. Педагогічна майстерність в структурі підготовки майбутнього вчителя // Вища освіта України. Додаток. – Київ, 2006. - № 1. – С. 125-133.
6. Пасько К.М. Національна освіта, як складова духовності. Стан та перспективи розвитку // Духовність українства ХХІ століття. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Кіровоград, 2006. – С. 261-265.
7. Пасько К.М. Проблеми формування особистості сучасного вчителя // Ідеї, реалії і перспективи освітніх інновацій: філософія, психологія, методика. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Суми, 2006. – С. 112-114.
8. Пасько К.М. Проблеми сучасної педагогіки і творча спадщина вченого, філософа, педагога, генерала Драгомирова М.І. // Драгомиров М.І. – генерал, педагог, літератор. Матеріали науково-практичної конференції. – Конотоп, 2005. – С. 53-59.

АНОТАЦІЯ

Пасько К.М. „Світоглядно-філософські основи формування педагогічної майстерності в системі професійної підготовки вчителя”. – Рукопис.

Дисертація на здобуття ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.10 – філософія освіти.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ, 2008.

У дисертації здійснено світоглядно-філософський аналіз феномену формування педагогічної майстерності в системі професійної підготовки вчителя. Викладено теоретико-методологічні засади дослідження системи професійної підготовки сучасного вчителя. Визначено зміст, місце та роль педагогічної майстерності в системі професійної підготовки вчителя. Розглянуто формування педагогічної майстерності засобами навчально-виховного процесу, окреслено роль педагогічної практики в системі формування педагогічної майстерності сучасного вчителя.

В роботі розглянуто поняття педагогічної майстерності в історико-філософському аспекті, запропоновано вдосконалену, з урахуванням потреб сьогодення та філософського осмислення, модель педагогічної майстерності, розроблено модель світоглядної позиції сучасного вчителя, запропоновано механізм оптимізації формування педагогічної майстерності.

Наголошено, що новітня модель української педагогічної освіти повинна базуватись на українських національних традиціях, надбаннях вітчизняної педагогіки та критично осмисленому досвіді зарубіжжя.

Ключові слова: світоглядний, філософський, педагогічний, психологічний, історичний аспекти формування педагогічної майстерності, професійна підготовка вчителя, модернізація, тенденції, специфіка, структура та рівні педагогічної майстерності, система професійної підготовки сучасного вчителя.

АННОТАЦИЯ

Пасько Е.Н. „Мировоззренческо-философские основы формирования педагогического мастерства в системе профессиональной подготовки учителя”. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук по специальности 09.00.10 – философия образования.

Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова, Киев, 2008.

В диссертации представлен мировоззренческо-философский анализ феномена формирования педагогического мастерства в системе профессиональной подготовки учителя, изложены теоретико-методологические основы исследования системы профессиональной подготовки современного педагога, определено содержание, место и роль педагогического мастерства в системе профессиональной подготовки учителя.

В диссертационном исследовании рассмотрено формирование педагогического мастерства средствами учебно-воспитательного процесса, очертана роль педагогической практики в системе формирования педагогического мастерства современного учителя.

В работе сделана попытка раскрытия феномена профессионализма как воплощения современного состояния системы профессиональной подготовки педагога в Украине.

Осмысливаются вопросы комплексности и компаративизма процесса формирования системы профессиональной подготовки учителя как проблемы межсубъектного дуализма.

Исследуется ценностная вариативность механизмов оптимизации формирования педагогического мастерства в мировоззренческо-методологическом аспекте.

С мировоззренческо-философской позиции анализируется взаимосвязь

и взаимозависимость качества профессиональной подготовки педагога и уровня педагогического мастерства.

Раскрывается значимость праксеологических основ системы формирования педагогического мастерства современного учителя, ценностный экстраполятивизм педагогической практики в системе профессионального становления.

В ходе рассмотрения феномена педагогического мастерства в историко-философском аспекте, предложена, с учетом достижений современной науки современная трактовка понятия „педагогическое мастерство”.

Представлено усовершенствованную, с учетом требований сегодняшнего дня и философского осмысления, модель педагогического мастерства.

Разработана модель мировоззренческой позиции современного педагога, предложено механизм оптимизации формирования педагогического мастерства учителя.

В диссертационном исследовании доказывается, что создание и развитие качественной национальной системы образования и формирование высококвалифицированных педагогов, владеющих искусством преподавания и обладающих высоким уровнем педагогического мастерства, зависит не только от внутренних факторов функционирования и развития образования, но и от взаимодействия и поддержки соответствующих государственных, социальных, политических институтов, интеллектуальных ресурсов и т.д.

Философское осмысление современного состояния педагогического мастерства приводит к осознанию необходимости усовершенствования и расширения спектра общепринятых компонентов, составляющих основу развития профессионального мастерства учителя.

Педагогическое мастерство есть понятие изменяющееся, напрямую зависящее от существующей структуры профессиональной подготовки педагога, которая ныне осуществляется в условиях трансформации

украинской образовательной системы в контексте европейской интеграции. Это, в свою очередь, обуславливает потребность и возможность осознания феномена педагогического мастерства в контексте образовательных инноваций, парадигм и принципов развития системы подготовки современного учителя.

Подчеркнуто, что базой для новой модели украинского педагогического образования должны стать украинские национальные культурно-исторические традиции, теоретические достижения национальной педагогики, педагогический опыт предыдущих поколений. В тоже время, необходимостью выступает подключение к процессу обучения и воспитания инновационных достижений современной науки, культуры, социальной практики и критически осмысленный прогрессивный опыт образовательных систем зарубежных стран.

В диссертации обосновывается, что процесс трансформации украинского общества и образовательной системы, как одного из базисов высокоразвитого государства, крайне актуализирует проблемы формирования педагогического мастерства в системе профессиональной подготовки учителя, от качества решения которой зависит будущее украинской нации.

Ключевые слова: мировоззренческий, философский, педагогический, психологический, исторический аспекты формирования педагогического мастерства, профессиональная подготовка учителя, модернизация, тенденции, специфика, структура и уровни педагогического мастерства, система профессиональной подготовки современного учителя.

SUMMARY

Pasko K. The world-philosophical basis of the forming of pedagogical creativity in the professional teacher's training system– Manuscript.

Thesis for the candidate's degree in Philosophy in speciality 09.00.10 – Philosophy of Education – Kyiv Drahomanov National Pedagogical University. – Kyiv, 2008.

The thesis contains the world outlook and philosophical analysis of the phenomenon of the forming of the pedagogical creativity in the professional teacher's training system. This work reviews the theoretical and methodological ways of the investigation of the professional training's system of a modern teacher. It was determined the matter, place and role of the pedagogical creativity by the methods of teachings and educational process, the role of teaching practice in the system of forming of the pedagogical creativity of a modern teacher.

The work proposes the improved model of the pedagogical creativity with the account of today's needs and philosophical understanding. It was worked out the model of world outlook position of a modern teacher and offered the mechanism of the optimization of the pedagogical creativity.

Key words: philosophical, pedagogical, psychological, historical aspects of forming of pedagogical creativity, professional teacher's training, modernization, tendencies, specificity, structure and stages of pedagogical creativity, a system of the professional training of a future teacher.